

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Δρ Δομίνικος Αρβανίτης
Εντεταλμένος Διδάσκων

24/11/2025

ΝΟΜΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΣΙΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

Κύριο χαρακτηριστικό ότι συνυπάρχουν δύο επιμέρους νομικά συστήματα:

- ένα παραδοσιακό [βλ. κατωτέρω Α.]
- ένα σύγχρονο [βλ. κατωτέρω Β.], που εισήχθη είτε κατά την αποικιοκρατία είτε ως προσπάθεια εκσυγχρονισμού.

⇒ Πολυδικαϊκότητα, δηλαδή συνύπαρξη σε αυτές τις έννομες τάξεις ενός σύγχρονου δικαίου με ένα ή περισσότερα παραδοσιακά δίκαια. Έχει δηλαδή δημιουργηθεί μεικτό σύστημα, το οποίο έχει ιδιαιτερότητες και ενίοτε προκαλεί εντάσεις.

A. ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΝΟΜΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

1. ΤΟ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

- Το Ισλάμ είναι μια μονοθεϊστική θρησκεία που προκύπτει από έναν ιδιότυπο (*sui generis*) συγκερασμό του αραβικού παγανισμού με τον ιουδαϊσμό και τον χριστιανισμό.
- Έχει καθολικό χαρακτήρα, δεν έχει δηλαδή μόνο θρησκευτικό στόχο αλλά και πολιτικό σκοπό. Δεν αφορά μόνο τη συνείδηση αλλά και την κοινωνική και πολιτική ζωή του έθνους. Το Ισλάμ πρεσβεύει την αδιαχώριστη συνοχή θρησκευτικών και πολιτικών κανόνων και, κατ' επέκταση, τη συγκέντρωση πνευματικής και κοσμικής εξουσίας στο ίδιο πρόσωπο (χαλίφης/ σουλτάνος) [=δεν νοείται διάκριση των εξουσιών].

- Κεντρική ιδέα: Ο άνθρωπος κυριαρχείται από τον Θεό. Ισλάμ σημαίνει «υποταγή» (στον Θεό).
- Το μουσουλμανικό δίκαιο είναι η πρακτική μορφή της ισλαμικής θρησκείας. Είναι θρησκευτικό δίκαιο: Αποτελείται από τους κανόνες που υιοθετήθηκαν από τους εκπροσώπους της μουσουλμανικής θρησκείας για να ρυθμίσουν τη συνείδηση και τη συμπεριφορά των πιστών. Ειδικότερα, το μουσουλμανικό δίκαιο ρυθμίζει το σύνολο των κοινωνικών σχέσεων (αντίθετα με το δίκαιο των χριστιανικών εκκλησιών, που κατ' αρχήν δεν ρυθμίζουν κοσμικής φύσης θέματα). Το μουσουλμανικό δίκαιο δεν αφορά μόνο τη σχέση των πιστών με το μουσουλμανικό ιερατείο, αλλά το σύνολο της κοινωνικής και πολιτικής ζωής.
- Κατ' επέκταση, το μουσουλμανικό κράτος είναι κατ' εξοχήν θεοκρατικό. Το Ισλάμ είναι ένα σύστημα ταυτόχρονα θρησκευτικό και πολιτικό. Θεμέλιο του κράτους είναι η θρησκεία, ενώ κράτος και δίκαιο είναι στην υπηρεσία της θρησκείας: Το μουσουλμανικό κράτος είναι η πολιτική οργάνωση μιας θρησκευτικής κοινότητας, είναι μια παράγωγη μορφή θρησκείας. Έτσι, το Ισλάμ ανάγει την υπακοή στην Κρατική εξουσία σε θρησκευτικό καθήκον.

➤ Το μουσουλμανικό δίκαιο είναι σύστημα καθηκόντων που περιλαμβάνει τελετουργικές, ηθικές και νομικές υποχρεώσεις. Ο ιερός νόμος είναι η «sharia», που αποτελείται από 4 πηγές που είναι και οι πηγές του νομικού συστήματος του ισλαμικού κράτους:

- i) 1^η ιεραρχικά πηγή: το Κοράνιο (το ιερό βιβλίο του Αλλάχ). Είναι οι αποκαλύψεις του Αλλάχ στον προφήτη Μωάμεθ (570;-632). Πρόκειται για μια συλλογή θρύλων, τελετών και εθίμων, χωρίς συστηματική δομή, που ρυθμίζουν τις στοιχειώδεις εκφάνσεις της κοινωνικής και πολιτικής ζωής των Αράβων [π.χ. προσευχή, νηστεία, ιερός πόλεμος (=jihad), γάμος, διαζύγιο, συμβάσεις, συμβιβασμοί, ομολογία, μετάνοια, ποινές κ.λπ.]. Είναι ο νόμος εξ αποκαλύψεως, ο υπέρτατος νόμος και δεν επιδέχεται τροποποιήσεις.
- ii) 2^η ιεραρχικά πηγή: η Sunna, δηλαδή οι παραδόσεις περί της πράξης και της σοφίας του Μωάμεθ. Πρόκειται για προφορικές εξηγήσεις και ερμηνείες του Κορανίου από τον Μωάμεθ και για παραδείγματα από την ιδιωτική και τη δημόσια ζωή του προφήτη. Περιλαμβάνει τις πρώτες αρχές οργάνωσης της ισλαμικής κοινότητας.
- iii) 3^η ιεραρχικά πηγή: οι αποφάσεις των πρώτων χαλιφών. Όταν από ούτε από το Κοράνιο ούτε από τις ιερές παραδόσεις δεν προκύπτει λύση, οι ιεροδίκες προσέφευγαν στις αρχές και αποφάσεις των πρώτων χαλιφών (:moudjahedine) που θεωρούνται αυθεντικοί ερμηνευτές της θείας βούλησης.
- iv) 4^η ιεραρχικά πηγή: η Idjma, δηλαδή η σύμφωνη γνώμη (consensus) των νομομαθών και η Kiyas, δηλαδή οι περιπτώσεις αναλογικής ερμηνείας από τους μεγάλους νομομαθείς.

- Χαρακτηριστικό του ισλαμικού δικαίου είναι η στατικότητα και ο συντηρητισμός, αφού ουσιαστικά δεν αφήνεται χώρος ούτε στο έθιμο ούτε στην εξέλιξη της κοινωνικής πραγματικότητας.
- Επειδή είναι δίκαιο «εξ αποκαλύψεως», καμία κοσμική εξουσία δεν μπορεί να το αλλάξει, αυτός που δεν υπακούει είναι αμαρτωλός και τιμωρείται στον άλλο κόσμο, αυτός που το αμφισβητεί είναι αιρετικός.
- Από τον 10^ο αιώνα θεωρήθηκε ότι έχει ολοκληρωθεί (βλ. τις προαναφερθείσες πηγές) και απέκτησε έτσι έναν αμετάβλητο χαρακτήρα.
- Το άτομο δεν έχει τη δυνατότητα να καταρτίσει ή να τροποποιήσει το μουσουλμανικό δίκαιο, μπορεί μόνο να το διαδώσει. Ο ηγεμόνας δεν νομοθετεί, ο νόμος είναι το Κοράνιο και ο πραγματικός ηγεμόνας είναι ο Θεός.
- Βασίζεται στην αναλογική ερμηνεία (=;) [η οποία για το δυτικό δίκαιο συνιστά επισφαλή μέθοδο ερμηνείας], στην καζουιστική (περιπτωσιολογικός και εμπειρικός χαρακτήρας των κανόνων), και οι νομικές έννοιες έχουν ασαφή χαρακτήρα. Για αιώνες ο ισλαμισμός παρέμεινε ανεπηρέαστος από τις εξελίξεις που λάμβαναν χώρα στον δυτικό κόσμο.
- Στον αραβικό κόσμο, η θρησκεία προέχει της εθνικής ιδιαιτερότητας των αραβικών κρατών και αποτελεί στοιχείο συνοχής και επεκτατισμού.

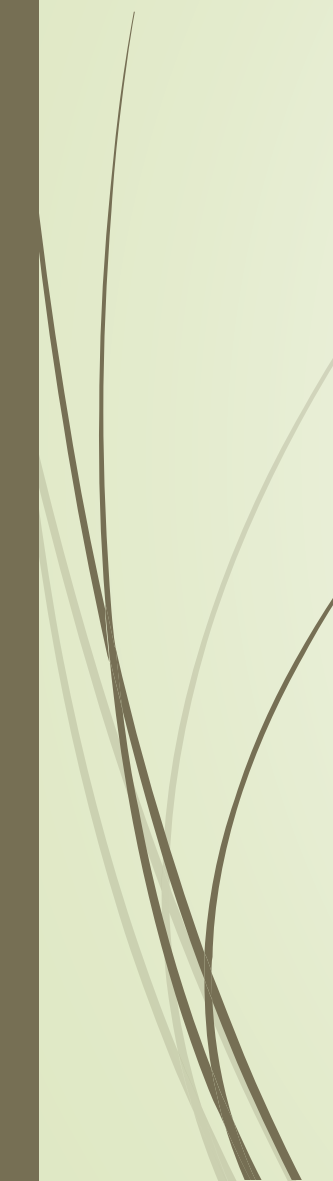
2. ΤΟ ΙΝΔΟΥΙΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Ο ινδουισμός είναι η τρίτη μεγαλύτερη θρησκεία (μετά τον Χριστιανισμό και τον Ισλαμισμό), με βάση την Ινδία.

Ο ινδουισμός είναι κράμα του βραχμανισμού (αρχαίας ινδικής θρησκείας), του βουδισμού και άλλων τοπικών θρησκειών της Ινδίας.

Χαρακτηριστικό είναι ότι δεν υπάρχει ένας ιδρυτής της θρησκείας ούτε ένα πρόσωπο-σωτήρας ούτε ένα ιερό κείμενο.

Αρχικά ήταν ένα είδος λατρείας της φύσης και αργότερα, με τη συμβολή του βραχμανισμού, βασίστηκε στην ιδέα ότι ο κόσμος διέπεται από έναν καθολικό νόμο (dharma) και ότι ο κόσμος ξεκινάει ξανά και ξανά από την αρχή. Από τον καθολικό αυτό νόμο απορρέει ένα κοινωνικό σύστημα αυστηρά διαχωρισμένο και ιεραρχημένο σε κάστες. Οι κάστες (κοινωνική κατηγορία, διαστρωμάτωση της κοινωνίας) καθορίζουν και το νομικό καθεστώς των ανθρώπων που τις αποτελούν.

-
-
- Υπάρχουν 3 βασικές κάστες: οι βραχμάνοι (:οι ιερείς, η ανώτατη κάστα), οι ηγέτες και οι έμποροι. Περαιτέρω, οι γυναίκες (που δεν έχουν δική τους μοίρα μετά θάνατον).
 - Ο ινδουισμός διδάσκει τις έννοιες της επιείκειας και της ανεκτικότητας.
 - Το ινδουιστικό δίκαιο είναι ένα σύνολο εθίμων, που ακολουθεί η ινδουιστική κοινότητα στο πλαίσιο της ινδουιστικής θρησκείας.
 - Οι βασικές έννοιες είναι η οικογένεια και η κάστα, η οποία διέπεται από διαφορετικούς κανόνες ανάλογα με την τάξη της. Η κάστα στην οποία κανείς ανήκει καθορίζεται από τα σφάλματα και την αξία καθενός στην προηγούμενη ζωή.
 - Το ινδουιστικό δίκαιο τονίζει την ανοχή και το καθήκον καθενός να πράττει για το καλό της οικογένειάς του και προς το συμφέρον της και να συμπεριφέρεται ανάλογα με την κάστα όπου ανήκει.

3. ΤΑ ΚΟΜΦΟΥΚΙΑΝΑ ΔΙΚΑΙΑ

Ο κομφουκιανισμός είναι η ηθική διδασκαλία του Κινέζου φιλοσόφου Κομφούκιου (551-479 π.Χ.).

Η ουσία της διδασκαλίας του αφορά στο πώς να μην διαταράσσουμε την παγκόσμια αρμονία. Οι άνθρωποι πρέπει να σέβονται τη φύση, να αποφεύγουν τις υπερβολές, να αναζητούν την πειθώ και την συμφιλίωση, την επιείκεια, τη συμβιβαστική επίλυση των διαφορών, να δέχονται την εξουσία του αρχηγού της οικογένειας και των ιεραρχικά ανώτερων. Μητέρα όλων των αρετών είναι η καλοσύνη (zen). Οι σχέσεις στηρίζονται στην αγάπη/υπακοή και στην καλοσύνη/νομιμοφροσύνη. Ο άνθρωπος πρέπει να αυτοελέγχεται για να εξαλείφει τα επιθετικά του ένστικτα.

Στο ερώτημα του μαθητή Τσι Κογκ *«Υπάρχει άραγε μία λέξη ικανή να καθοδηγεί τις πράξεις του ανθρώπου σε όλη του τη ζωή;»*, ο Κομφούκιος απάντησε *«Ναι, η λέξη επιείκεια: Ό,τι δεν επιθυμείς για τον εαυτό σου, μην το επιβάλεις στους άλλους»*.

Ο κομφουκιανισμός επηρέασε τα δίκαια των χωρών της Άπω Ανατολής και ειδικότερα το κινεζικό και το ιαπωνικό δίκαιο.

- Το κινεζικό δίκαιο αναπτύχθηκε σε ένα κοινωνικό πλαίσιο που εφαρμόζε πιστά τη διδασκαλία του Κομφούκιου. Την περίοδο της αυτοκρατορίας, η κοινωνική ζωή ρυθμιζόταν κυρίως με κοινωνικές συμβάσεις κομφουκιανής έμπνευσης και χάριν στην πειθώ των υπαλλήλων του αυτοκράτορα, που ήταν οι μορφωμένοι. Το δίκαιο είχε μια θέση περιθωριακή και μία κατ'εξοχήν κατασταλτική λειτουργία, ενώ τα δικαστήρια παρενέβαιναν μόνο σε ακραίες περιπτώσεις, για να τιμωρήσουν. *[περαιτέρω αναφορές για το κινεζικό δίκαιο κατωτέρω]*
- Το ιαπωνικό δίκαιο, διαμορφώθηκε στο πλαίσιο της στρατιωτικής φεουδαρχίας έχει δε υποστεί, εκτός από την επιρροή του κομφουκιανισμού, την επιρροή και του βουδισμού, που διδάσκει τη συμμόρφωση - παραίτηση. Η κοινωνική ηθική στηρίζεται στον θεμελιώδη κανόνα της τυφλής υπακοής (ο κατώτερος οφείλει να υπακούει τυφλά, ο ίσος ακολουθεί τα ήθη με τον φόβο της ντροπής). Και εδώ το δίκαιο παρεμβαίνει σε ακραίες περιπτώσεις, ουσιαστικά για να νομιμοποιήσει την εξουσία του ισχυρότερου και να τιμωρήσει, δηλαδή μόνον ως μέσον καταστολής. *[περαιτέρω αναφορές για το ιαπωνικό δίκαιο κατωτέρω]*

4. ΤΑ ΕΘΙΜΙΚΑ ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΑ

- Στηρίζονται στην έννοια της αλληλεγγύης, όπως αυτή υπάρχει στο πλαίσιο της οικογένειας, του χωριού, της φυλής.
- Χαρακτηριστικό είναι ότι ο άνθρωπος νοείται ως μέλος της κοινωνικής ομάδας (οικογένεια, χωριό, φυλή), με αποτέλεσμα τα συστήματα αυτά να μη γνωρίζουν την έννοια του «ατόμου» ως υποκείμενο ατομικών (θεμελιωδών) δικαιωμάτων.
- Τα παραδοσιακά αυτά δίκαια αφορούν κυρίως στο προσωπικό καθεστώς (*status*), στις προσωπικές σχέσεις και στο ιδιοκτησιακό καθεστώς των κτημάτων. Βασίζονται στη συνδιαλλαγή και στη διαδικασία συμφιλίωσης χωρίς την παρέμβαση δικαστηρίων.

Β. ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΝΟΜΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

1. ΑΡΑΒΙΚΑ ΚΡΑΤΗ

(Αραβικός Σύνδεσμος: Αίγυπτος, Ιράκ, Ιορδανία, Λίβανος, Σαουδική Αραβία, Συρία, Υεμένη, Λιβύη, Σουδάν, Μαρόκο, Τυνησία, Κουβέιτ, Αλγερία, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, Μπαχρέιν, Κατάρ, Ομάν, Μαυριτανία, Σομαλία, Παλαιστίνη, Τζιμπουτί, Κομόρες) [ΟΧΙ: Τουρκία, Ιράν, Ισραήλ]

- Παράγοντες όπως η αποικιοκρατία, η εμφάνιση του σύγχρονου κράτους και η ανάπτυξη της βιομηχανίας, οδήγησαν αυτά τα κράτη να εκσυγχρονίσουν το πολιτικό και νομικό τους σύστημα και να περιορίσουν το πεδίο εφαρμογής του μουσουλμανικού δικαίου.

- Ο εκσυγχρονισμός αυτός δεν έγινε παντού με τον ίδιο τρόπο ή με την ίδια ένταση. Στις αραβικές χώρες που ανεξαρτοποιήθηκαν μετά τον Β' ΠΠ εισάγονται στοιχεία των δυτικών συστημάτων, όμως το Ισλάμ εξακολουθεί να αποτελεί εθνοτικό στοιχείο, που επιτρέπει στις χώρες αυτές να εμφανίζονται ως ενιαίο έθνος, το έθνος των Αράβων. Γι' αυτό και έχουμε στις χώρες αυτές συνύπαρξη του ισλαμικού δικαίου για θέματα προσωπικών και οικογενειακών θεσμών (κλπ.) και κρατική νομοθεσία δυτικού τύπου.

-
-
- Το μουσουλμανικό δίκαιο αναγνωρίζεται ως σύνολο σημαντικών αρχών από τη νομοθεσία ή τα Συντάγματα των κρατών αυτών.
 - Το σύγχρονο δίκαιο συμβιώνει με το Ισλάμ, είτε μέσα από το έθιμο, είτε μέσω συμβάσεων των ιδιωτών, διοικητικών πράξεων της πολιτικής εξουσίας που ρυθμίζουν την καλή απονομή της δικαιοσύνης και θέτουν κανόνες προς τους δικαστές και την αστυνομία.
 - Πάντως από το Ισλάμ ρυθμίζεται κυρίως το προσωπικό *status* και οικογενειακής φύσης ζητήματα.
 - Το Συνταγματικό, Διοικητικό, Αστικό, Εμπορικό, Ποινικό, Εργατικό Δίκαιο είναι κυρίως σύγχρονο και ελάχιστα μουσουλμανικό.

2. ΤΟΥΡΚΙΑ

- Ο εκσυγχρονισμός συνδέεται κυρίως με τον Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ (1881–1938), ο οποίος επέβαλε τον εκσυγχρονισμό του κράτους βάσει των έξι κεμαλικών επαναστατικών αρχών (εθνικισμός, εκκοσμίκευση, ποπουλισμός, ρεπουμπλικανισμός, κρατισμός, επαναστατικότητα). Π.χ. μια από τις πρώτες πράξεις του Κεμάλ ήταν η αυτούσια εισαγωγή του ελβετικού Αστικού Κώδικα και του Κώδικα Ενοχών. Επίσης κατήργησε το 1924 το χαλιφάτο και έκλεισε τα ιδρύματα που λειτουργούσαν βάσει της ισλαμικής νομοθεσίας. Απαγόρευσε την πολυγαμία, τον φερετζέ και το φέσι, ενώ το 1928 επέβαλε το λατινικό αλφάβητο στη θέση του αραβικού. Με νόμο υποχρέωσε τον κάθε Τούρκο να αποκτήσει οικογενειακό επώνυμο. Αναβάθμισε τον ρόλο των γυναικών, δίνοντάς τους δικαίωμα ψήφου, και θέσπισε την ισότητα των δύο φύλων, ενώ επί της θητείας του καθιερώθηκε το Γρηγοριανό ημερολόγιο.
- Το τουρκικό πολίτευμα ταλανίζεται μεταξύ δυτικού μοντέλου και συντηρητικών ροπών, ενώ η εφαρμογή των κεμαλικών αρχών δημιουργεί στρεβλώσεις στην πραγμάτωση των δυτικών προτύπων.

3. ΑΦΡΙΚΗ

Στα αφρικανικά κράτη παραδοσιακό δίκαιο είναι το εθιμικό δίκαιο, το οποίο όμως σε ορισμένες από αυτές συνυπάρχει μαζί με το μουσουλμανικό δίκαιο ή μαζί με το ινδουιστικό (π.χ. Μαδαγασκάρη).

Στα παραδοσιακά δίκαια έρχεται να προστεθεί μία επίστρωση δυτικού δικαίου, άλλοτε ρωμανικής επιρροής και άλλοτε κοινοδικαιικής, ανάλογα με το αποικιοκρατούν κράτος.

Και εδώ, τα παραδοσιακά δίκαια ρυθμίζουν συνήθως το ιδιοκτησιακό καθεστώς και τις οικογενειακές σχέσεις, ενώ τα σύγχρονα δίκαια που θεσπίζει το κράτος αφορούν το πολίτευμα, τη διοίκηση και την οικονομία.

4. ΙΝΔΙΑ

Μουσουλμανική κυριαρχία στην βόρεια και κεντρική Ινδία: Αποτέλεσμα η ως ένα βαθμό περιθωριοποίηση του ινδουιστικού δικαίου.

Με τη βρετανική αποικιοκρατία το ινδουιστικό δίκαιο εξακολουθεί να ισχύει σε ορισμένα πεδία (γάμος, κληρονομική διαδοχή), εισάγεται όμως το σύγχρονο δίκαιο.

Μετά την ανεξαρτησία της Ινδίας το 1947, ο εκσυγχρονισμός του νομικού και πολιτικού συστήματος εξελίσσεται περαιτέρω. Πάντως συνυπάρχουν το ινδουιστικό δίκαιο (για την ινδουιστική κοινότητα), το μουσουλμανικό δίκαιο (για τη μουσουλμανική κοινότητα) και το σύγχρονο δίκαιο.

Το σύγχρονο δίκαιο εμπνέεται από το κοινοδίκαιο, λόγω της βρετανικής αποικιοκρατίας, υπάρχουν όμως και στοιχεία από το αμερικανικό (π.χ. ο έλεγχος συνταγματικότητας).

5. KINA

Τον 19^ο αιώνα υφίσταται την αποικιοκρατία Γάλλων, Βρετανών, Γερμανών, Ρώσων, Ιαπώνων.

Μια προσπάθεια εκσυγχρονισμού του δικαίου κατά τα δυτικά πρότυπα έγινε κατά την περίοδο της αστικής εθνικιστικής δημοκρατίας (1911-1949). Ωστόσο, το δίκαιο αυτό (π.χ. κώδικες γαλλικής επιρροής, δικαστικό σύστημα) εφαρμόστηκε μόνο στα παράκτια. Στις αγροτικές περιοχές, όπου ζούσε και η πλειοψηφία του κινεζικού λαού εξακολουθούσε να εφαρμόζεται το παραδοσιακό δίκαιο.

Με την κομμουνιστική επανάσταση του 1949 («το μεγάλο άλμα») και την πολιτιστική επανάσταση του Μάο Τσε Τουνγκ (1966-1976) ,η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας υιοθέτησε ένα δίκαιο εμπνευσμένο από τον μαρξισμό-λενινισμό. Ωστόσο, πολλά πεδία εξακολουθούν να ρυθμίζονται με τον παραδοσιακό τρόπο. Το μαρξιστικό-λενινιστικό μοντέλο υιοθετήθηκε και από μια σειρά Συνταγμάτων (1954, 1975, 1978, 1982), και στηρίζεται στις λαϊκές κομμούνες που αποτελούν ταυτόχρονα οικονομική και πολιτική βάση του καθεστώτος.

- Το σύστημα της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας στηρίζεται στην ενότητα του κράτους και στον μονοκομματισμό: το ΚΚ της Κίνας δομείται στη βάση του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού. Το Σύνταγμα του 1975 αναφέρει ότι η εξουσία ασκείται «υπό την καθοδήγηση του ΚΚ».
- Μετά την πτώση του τείχος του Βερολίνου, η φοιτητική εξέγερση στην πλατεία Τιεν-αν-μεν πνίγηκε στο αίμα. Ο Deng Xiaoping ξεκίνησε μια οικονομική μεταρρύθμιση με στόχο να μπορεί να τραφεί ένας πληθυσμός που εκτινασσόταν δημογραφικά αλλά και να γίνει η Κίνα μεγάλη δύναμη.
- => Το καθεστώς έκανε στροφή στο ιδιότυπο σύστημα της «σοσιαλιστικής οικονομίας της αγοράς», υιοθετώντας τον καπιταλισμό στην οικονομία (οι επιχειρήσεις μπορεί να είναι πλέον και ιδιωτικές ενώ ο προγραμματισμός της οικονομίας υποχωρεί) χωρίς όμως να κάνει δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις, και διατηρώντας το μονοκομματικό σύστημα.
- => Αποτέλεσμα μια νέα κοινωνική διαστρωμάτωση με αύξηση των κοινωνικών ανισοτήτων. Αποτέλεσμα είναι το καθεστώς να παρέχει ορισμένες ελευθερίες, όχι όμως τη συλλογική ελευθερία ούτε τη θρησκευτική.

6. ΙΑΠΩΝΙΑ

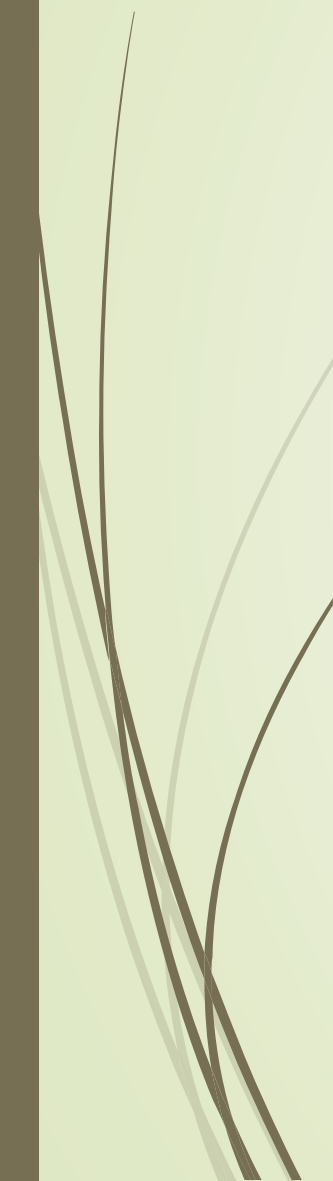
Το Ιδιωτικό δίκαιο άρχισε να εκσυγχρονίζεται ήδη στο τέλος του 19^{ου} αιώνα, με την εισαγωγή του Αστικού Κώδικα το 1898, κυρίως γερμανικής επιρροής (και εν μέρει γαλλικής).

Το 1889 θεσπίζεται το πρώτο Σύνταγμα που ιδρύει την «πεφωτισμένη αυτοκρατορία».

Το δημόσιο δίκαιο δυτικοποιήθηκε μετά τον Β' ΠΠ, υπό την επιρροή των ΗΠΑ. Η Ιαπωνία περνά τότε υπό αμερικανική κατοχή (στρατηγός Mac Arthur) και επιβάλλεται η αποστρατικοποίηση, η εκκοσμίκευση και η κοινοβουλευτική δημοκρατία.

Ενώ πάντως με το άρθρο 9 Συντ. η Ιαπωνία παραιτείται από το να έχει ακόμη και αμυντικό στρατό, νόμος του 1950 επέτρεψε αμυντικό στρατό. έτσι στην πράξη υπάρχει στρατός, που συμμετέχει και στις αποστολές του ΟΗΕ και η Ιαπωνία είναι η 7^η στρατιωτική δύναμη στον κόσμο.

- Το νέο Σύνταγμα ψηφίζεται από μία συντακτική συνέλευση το 1947. Το πολίτευμα είναι μονιστική κοινοβουλευτική δημοκρατία [:ήτοι γενομένης αντιληπτής της λαϊκής κυριαρχίας ως πηγάζουσας από μια ενιαία πηγή, δηλαδή τον λαό, σε αντίθεση με την πλουραλιστική αντίληψη, όπου δίνεται έμφαση στη διαβουλευτική πλευρά της δημοκρατίας και στην πολυφωνία των απόψεων], με αυτοκράτορα, με δύο Βουλές (Βουλή των Αντιπροσώπων και Βουλή των Συμβούλων, δηλαδή των εκπροσώπων των νομών), που εκλέγονται με άμεση ψηφοφορία.
- Υπάρχει ένα Ανώτατο Δικαστήριο που εμπνέεται από το Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ και έχει αρμοδιότητα για τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων. Τα μέλη του δικαστηρίου αυτού διορίζονται από την Κυβέρνηση (!), ο Πρόεδρος επιλέγεται από τον Αυτοκράτορα (!) και η επιλογή τους επιβεβαιώνεται κάθε 10 χρόνια από τον λαό.
- Η παράδοση στηρίζεται στις κάστες, στην κοινωνική ιεραρχία και στον ρόλο της τιμής, και εξακολουθεί να διαμορφώνει και τη σύγχρονη πραγματικότητα.

-
-
- Το άτομο ανήκει σε μια κοινωνική ομάδα, στην οποία οφείλει να είναι πιστό και χωρίς την οποία δεν έχει ύπαρξη: οικογένεια, επιχείρηση, σωματείο, έθνος.
 - Η απουσία ατομικισμού εκφράζεται στο κομματικό σύστημα, το οποίο έχει έναν ιδιότυπο πελατειακό χαρακτήρα: τα κόμματα είναι οργανωμένα με φεουδαρχικό τρόπο, σαν πυραμίδα, με τοπικά σωματεία, ή σωματεία αλληλεγγύης που πατρωνάζονται από τον τοπικό βουλευτή και στα οποία είναι μέλη η μεγαλύτερη πλειοψηφία κυρίως στις αγροτικές περιοχές.
 - Ως κατάλοιπο της παράδοσης, οι αποφάσεις σε πολιτικό και διοικητικό πεδίο λαμβάνονται κατά κανόνα με διαβούλευση μεταξύ των ενδιαφερομένων και κυρίως των επιχειρήσεων.
 - Ο μέσος Ιάπωνας εξακολουθεί να είναι επιφυλακτικός απέναντι στα δικαστήρια και να προτιμά τον συμβιβασμό. Στη δικαστική επίλυση των διαφορών προσφεύγουν μόνον οι μεγάλες επιχειρήσεις.-